

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 vtrum sit pars iustitiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

ARTICVLVS II.

¶ Super Questionis centesim: nonne Articulus secundum.

¶ Vtrum veritas sit specialis uirtus.

4. di. 16. q. 4. ar. 1. q. 2. 6.

IN ar. 2. eiusdem q. in responsione ad quartum, ubi dicit, q. simplicitas facit intentionem rectam non directam, intelligendum est, non ut directè distinguitur contra in directè: quandoquidè omnis uirtus directè intentione facit rectam, sicut & electio, sed ut distinguitur contra secundario, quia, scilicet, facere intentionem rectam non est opus proprium simplicitatis, sed commune omni uirtuti, ac per hoc non est opus proprio conueniens simplicitati, sed secundario conueniens ei ex eo, q. est sibi, & ceteris uirtutibus. Vbi scito, q. intentio potest fieri recta dupliciter. Primo, in hac uel illa materia, & sic est huius uel illius uirtutis opus: & sic simplicitas dicitur facere intentionem rectam per exclusionem dupliciter in significato. Alio modo absolute, & sic est omnis simplicitatis opus, & non alicuius particularis uirtutis. Et quia illud directè dicitur spectare ad aliquam uirtutem, ad quod secundum propriam rationem instituta est: ideo in littera absolute negatur, quod simplicitas directè faciat intentionem rectam.

1. 2. q. 55. artic. 4.

6. 3. 10. 6.

natur homo per specialem uirtutem. Cum autem bonum secundum Augustinum in libro de natura boni, consistat in ordine, necesse est specialem rationem boni considerari ex determinato ordine. Est autem quidam specialis ordo, secundum quod exteriora nostra uel uerba, uel facta debite ordinantur ad aliquid, sicut signum ad signatum: & ad hoc perficitur homo per uirtutem ueritatis. Vnde manifestum est, quod ueritas est specialis uirtus. AD PRIMVM ergo dicendum, quod uerum, & bonum subiecto quidem conuertuntur: quia omne uerum est bonum, & omne bonum est uerum: sed secundum rationem inuicem se excedunt, sicut intellectus, & uoluntas inuicem se excedunt. Nam intellectus intelligit uoluntatem, & multa alia: & uoluntas appetit ea, quae pertinent ad intellectum, & multa alia. Vnde uerum secundum rationem propriam, quae est perfectio intellectus, est quoddam particulare bonum, in quantum appetibile quoddam est. Et similiter bonum secundum propriam rationem, prout est finis appetitus, est quoddam uerum in quantum est quoddam intelligibile. Quia ergo uirtus includit rationem bonitatis, potest esse, quod ueritas sit specialis uirtus, sicut uerum est speciale bonum.

ANUM: non autem potest esse, quod ueritas sit specialis uirtus, cum magis secundum sit genus uirtutis.

AD SECVNDVM dicendum, quod uirtutum, & uitiolorum fortium, & uitiolorum, est per se intentum, non autem ad quod intendens, & prae intentionem. Quod manifestet, quod circa ipsum est, pertinet uirtutem ueritatis, sicut per se intendit uirtutes potest pertinere ex intentionem principalem intentionem. Fortis est intentionem agere. Quod autem fortiter agere, pertinet fortitudinem, quam habet, hoc prae intentionem principalem intentionem.

AD TERTIVM dicendum, quod ueritas secundum quam aliquis dicit, non dicitur autem uita uera, sicut & quilibet dicitur attingit suam regulam, & mensuram, per cuius conformitatem rectitudinem, & mensuram, & talis ueritas, sicut rectitudo, commensuratur quilibet uirtutem.

AD QUARTVM dicendum, quod dicitur per oppositum dupliciter, quod aliud habet in corde, & aliud ostendit, sicut simplicitas ad hanc uirtutem pertinet, sed non ostendit rectam, non quidem hoc pertinet ad omnem uirtutem, sed ostendit uirtutem, qua homo uni pretendit, & ostendit.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum ueritas sit pars iustitiae.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod ueritas non sit pars iustitiae. Iustitia enim proprie esse uidetur, quod reddat alteri debitum: sed ex hoc, quod aliquis dicit uerum, non uidetur alteri debitum reddere, sicut fit in omnibus praemissis iustitiae partibus: ergo ueritas non est pars iustitiae.

¶ 2. Praet. Veritas pertinet ad intellectum: iustitia autem est in uoluntate, ut supra habitum est: ergo ueritas non est pars iustitiae.

¶ 3. Praet. Triplex distinguitur ueritas secundum Hieronymum. Veritas doctrinae, & ueritas iustitiae, & ueritas doctrinae: sed nulla istarum est pars iustitiae. Nam ueritas ueritatis conuenit in se omnem uirtutem, ut patet: cum est. Veritas autem iustitiae est idem iustitiae, unde non est pars eius. Veritas autem doctrinae pertinet magis ad uirtutes intellectuales, ergo ueritas nullo modo est pars iustitiae.

¶ Sed contra est, quod Tullius ponit ueritatem inter partes iustitiae.

RESPOSTIO. Dicendum, quod sicut supra dictum est, ex hoc, quod ueritas iustitiae annexa, quod secundaria principalis, quod partem quidam est iustitiae conuenit, partem autem deficit ab eius perfectione. Virtus autem ueritatis conuenit quidem cum iustitia in duobus. Vno quidem modo in hoc, quod est alterum. Manifestum est, quod ueritas non est pars iustitiae.

enim quam diximus esse actum veritatis, est ad alterum: inquam scilicet, quae circa ipsum sunt, vnde homo alteri manifestat. Alio modo inquam manifestat aequalitatem quandam in rebus constituit: & hoc etiam facit virtus veritatis, adaequat enim signa rebus existens circa ipsum: deficit autem a propria ratione iustitiae quantum ad rationem debiti. Non enim haec virtus attendit debitum legale, quod attendit iustitia, sed potius debitum morale, in quantum scilicet ex honestate vnus homo alteri debet veritatis manifestationem. Vnde veritas est pars iustitiae in quantum annexitur ei, sicut virtus secundaria principali.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quia homo est animal sociale, naturaliter vnus homo debet alteri id, sine quo societas humana seruari non posset. Non autem possent homines adinuicem conuiuere, nisi sibi inuicem crederent, tamquam sibi inuicem veritatem manifestatibus. & ideo virtus veritatis aliquo modo attendit rationem debiti.

AD SECUNDUM dicendum, quod veritas secundum quod est cognitio, pertinet ad intellectum: sed homo per propriam voluntatem, per quam utitur & habitibus, & membris, profert exteriora signa ad veritatem manifestandam: & secundum hoc manifestatio veritatis est actus voluntatis.

AD TERTIUM dicendum, quod veritas, de qua nunc loquimur, differt a veritate vitae, ut dictum est. Veritas autem iustitiae dicitur dupliciter. Vno modo, secundum quod ipsa iustitia est rectitudo quaedam regulara secundum regulam diuinae legis. Et secundum hoc differt veritas iustitiae a veritate vitae: quia veritas vitae est secundum quam aliquis recte uiuit in seipso: veritas autem iustitiae est secundum quam aliquis rectitudinem legis in iudicijs, quae sunt ad alterum, seruat: & secundum hoc veritas iustitiae non pertinet ad veritatem, de qua nunc loquimur, sicut nec veritas vitae. Alio modo, potest intelligi veritas iustitiae, secundum quod aliquis ex iustitia veritatem manifestat, puta, cum aliquis in iudicio veritatem confitetur, aut verum testimonium dicit. Et haec veritas est quidam particularis actus iustitiae, & non pertinet directe ad hanc veritatem, de qua nunc loquimur: quia scilicet in hac manifestatione veritatis principaliter homo intendit nisi sibi alteri reddere. Vnde Philo. in 4. Ethic. de hac uirtute determinans dicit. Non de ueridico in confessionibus dicimus, neque quicumque ad iustitiam, vel iniustitiam contendunt. Veritas autem doctrinae consistit in quadam manifestatione uerborum, de quibus est scientia. Vnde nec ista veritas directe pertinet ad hanc uirtutem, sed solum ueritas, qua aliquis & uita, & sermone talem se demonstrat, qualis est: & non alia quae circa ipsum sunt nec maiora, nec minora. Veritatem quia moralia, in quantum sunt a nobis cogni-

ta, circa nos sunt, & ad nos pertinent, secundum hoc ueritas doctrinae potest ad hanc uirtutem pertinere, & quaecumque alia ueritas, qua quis manifestat uerbo, uel facto quod: cognoscit.

ARTICVLVS. IIII.

Utrum uirtus ueritatis magis declinet in minus.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod uirtus ueritatis non declinet in minus. Sicut enim aliquis dicendo maius, incurrit falsitatem, ita & dicendo minus: non enim magis est falsum quatuor esse quinque quam quatuor esse tria: sed omne falsum est in se malum, & fugiendum, ut philosophus dicit in 4. Ethic. ergo ueritatis uirtus non plus declinat in minus, quam in maius.

¶ 2. Præterea. Quod una uirtus magis declinet ad unum extremum, quam ad aliud, contingit ex hoc, quod uirtutis medium est propinquius uni extremo, quam alteri, sicut fortitudo est propinquius audaciae, quam timiditati: sed ueritatis medium non est propinquius uni extremo, quam alteri, quia ueritas, cum sit aequalitas quadam, in medio punctuali consistit: ergo ueritas non magis declinat in minus.

¶ 3. Præterea. In minus uidetur a ueritate recedere, qui ueritatem negat, ueritati aliquid subtrahens, in maius autem qui ueritati aliquid superaddit: sed magis pugnat ueritati, qui ueritatem negat, quam qui superaddit, quia ueritas non compatitur secum negationem ueritatis, compatitur autem secum superadditionem: ergo uidetur quod ueritas magis debeat declinare in maius, quam in minus.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 4. Ethic. quod homo secundum hanc ueritatem, magis ad uero declinat in minus.

RESPON. Dicendum, quod declinare in minus a ueritate, contingit dupliciter. Vno modo, affirmando, puta, cum aliquis non manifestat totum bonum, quod in ipso est, puta, scientiam, uel sanctitatem, uel aliquid huiusmodi, quod sit sine prauidicio ueritatis, quia in maiori etiam est minus: & secundum hoc haec uirtus declinat in minus. Hoc enim ut Philosophus dicit ibidem, uidetur esse prudentius, propter onerosas superabundantias. Homines enim qui maiora de seipsis dicunt, gratiosi sunt, quasi alijs descendentes per quandam moderationem. Vnde Apostolus dicit 2. ad Cor. 12. Si uolucro gloriari, non ero insipiens, ueritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod uidet in me, aut audit ex me. Alio modo potest aliquis declinare in minus, negando, sicut neget sibi inesse, quod inest: & sic non pertinet ad hanc uirtutem declinare in minus, quia per hoc incurreret falsum. Et tunc hoc ipsum esset minus repugnans ueritati, non quidem in propriam rationem ueritatis, sed in rationem prudentiae, quam oportet saluari in omnibus uirtutibus. Magis enim repugnat prudentiae, quia periculosus est, & onerosus alijs, quod aliquis existimet, uel iactet se habere quod non habet, quam quod non existimet, uel dicat se non habere quod habet. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Super Questionem secundam Aristotelium quaeritur.

In articulo eiusdem 109. q. nota. Nouit, quod declinare in minus affirmatiue, est affirmare minus, quam sit: quod constat non esse falsum, quia in maiori includit minus. Sicut si habens decem aureos dicat se habere duos. Declinare uero in minus negatiue, est negare totam eius quantitatem: & hoc constat esse falsum. Sicut si habens decem, dicat, habeo duos tantum.

Infi. q. 129. art. 3. ad 5.

Lib. 4. cap. 7. ante medietatem.

Super

Lib. 4. cap. 7. circa medietatem.

Alias, non affirmande.

Lib. 4. Ethic. cap. 7. circa medietatem.

Super